

N:o 53.

Ank. till Riksd. kansli den 7 maj 1890, kl. 11 f. m.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner om lagstiftningsåtgärder i syfte att skydda arbetare mot förlust vid inställande af arbetsföretag.

Under senare tiden hafva åtskilliga tilldragelser inträffat, hvilka rigtat allmän uppmärksamhet på nödvändigheten att söka genom lagstiftningsåtgärder bereda arbetare skydd mot sådan förlust af arbetsförtjenst, som uppstår genom arbetsgifvares bristande vilja eller förmåga att i detta afseende fullgöra sina förbindelser. I ett par af de mest uppseendeväckande fallen har arbetsgifvaren varit ett utländskt bolag; och denna omständighet har föranledt statsrådet och chefen för civildepartementet att låta verkställa en utredning, huruvida det icke skulle vara lämpligt att i allmänhet, vid beviljande af tillstånd åt utlänning att här i riket idka fabriksrörelse, såsom vilkor stadgades, att sökanden skulle hos myndighet deponera visst belopp i penningar eller värdepapper, för att vid behof vara att tillgå för underhåll någon tid af arbetarne och deras familjer i händelse af ett plötsligt inställande af arbetena från fabrikantens sida.

Frågan har i en vidsträcktare omfattning upptagits i två inom Andra Kammaren väckta motioner, hvilka af kammaren hänvisats till lagutskottet. Motionerna hafva afgifvits, n:o 73 af herr *A. W. Nilsson* från Lidköping och n:o 111 af herr *J. A. Johansson* i Strömsberg.

Herr J. A. Johansson erinrar i sin motion till en början om de här ofvan antydda fall och det med anledning deraf framställda förslag. Motionären anser emellertid, att lagstiftningen icke bör inskränkas till de fall, då arbetsgifvaren är utländing, utan att man bör söka åstadkomma bestämmelser, hvilka äro tillämpliga äfven i fråga om inländske arbetsgifvare och hvilka tillika icke ensidigt tillgodose arbetarnes intresse. En i sådant afseende lämplig och gagnelig bestämmelse skulle enligt motionärens åsigt vara, att fabriksarbetare icke kunde skiljas från sin plats eller få sin lön nedsatt utan minst två månaders föregående tillsägelse, samt att de lika litet kunde sjelfve gå från sin plats eller tillfälligt nedlägga arbetet utan två månaders uppsägning. Härmed vore ingen opröfvad nyhet införd, utan man hade endast uppnått full likställighet mellan fabriksarbetare och legotjenare, hvaraf de förre nu till sin skada vore i saknad. De skulle härmed se sig tryggade mot öfvergrepp af en hård eller oklok fabriks-herre, som nu hade i sin magt att förstöra hela deras välfärd. Skildes de i otid och på olaga sätt från sin plats, kunde de alltid kräfva ut sin fulla lön för den återstående tiden, liksom nu den enskilde tjenaren, och hade under tiden rådrom att se sig om efter ny anställning. Och om fabriken helt plötsligt komme på obestånd, skulle de i värsta fall alltid inträda såsom fordringsegare för den lön, som återstode under uppsägningstiden. Arbetsgifvaren å sin sida vore skyddad mot förhastade och i oträngdt mål tillställda strejker, då han gent emot strejkande, som nedlade arbetet inom två månader efter tillsägelse, kunde anlita samma laga åtgärder som den enskilde husbonden mot tjenare, hvilken i olaga tid går ur tjensten. Motionären anser det emellertid för närvarande rådligt att begränsa åtgärden till arbetare vid sådana anläggningar, som numera vore ställda under inseende af statens yrkesinspektörer, hvilka bättre vore i stånd att öfvervaka, att den ej förblefve en död bokstaf. Redan härigenom vore, enligt motionärens tanke, det önskade skyddet beredt åt den ojemförligt största delen af hithörande arbetarebefolkning.

På grund af det anförda föreslår motionären, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utfärdande af föreskrifter rörande arbetsaftal vid sådana fabriker eller industriella anläggningar, som äro ställda under statens inspektion, afseende dels att egare eller ledare af sådan anläggning ej må kunna skilja der anställd arbetare från sin plats eller nedsätta hans lön utan minst två månaders föregående tillsägelse, dels ock att sådan arbetare, som använd är, icke må lemna sin plats eller nedlägga sitt arbete utan minst två månaders föregående uppsägning.

Otvifvelaktigt skulle det vara en fördel för såväl arbetare som arbetsgifvare, om det emellan dem bestående förhållande kunde i allmänhet vinna större varaktighet och stadga. Men att söka uppnå denna fördel genom ett sådant stadgande, som motionären föreslagit, synes utskottet mindre lämpligt. Ett stadgande i liknande syfte förefinnes redan i nu gällande lagstiftning, nemligen i 15 § 1 mom. af förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864, der det bland annat föreskrifves, att då idkare af fabrik, handverk eller annan handtering vill antaga arbetare, skall derom, i närvaro af tillkallade vittnen, upprättas öfverenskommelse, noga bestämmande vilkoren och deribland tjenstetiden, som ej må öfverstiga tre år. Denna föreskrift, som väl närmast är att anse såsom ett råd, torde aldrig hafva vunnit någon allmännare efterlefnad. För närvarande lärers också hvarken hos arbetare eller arbetsgifvare i allmänhet finnas någon benägenhet för ett sådant ordnande af deras inbördes förhållande. Till denna slutsats ledes man äfven deraf, att legostadgans bestämmelser i förevarande afseende numera ofta icke komma till användning i fråga om tjenstehjonsförhållandet. Det föreslagna stadgandet skulle antagligen medföra, att vid arbetsaftals ingående den af kontrahenterna, som vore i tillfälle att utöfva bestämmande inverkan på vilkoren därför, skulle fordra ett uttryckligt afstående från rätten att tillgodonjuta uppsägningstid. På sådant sätt skulle ingäendet af arbetsaftal försvåras, och arbetarens ställning i intet afseende förbättras.

Hvad motionären åsyftat kan enligt utskottets tanke uppnås endast i den mån arbetsgifvare och arbetare på öfvertygelsens och erfarenhetens väg komma till insigt om fördelen för båda parterna af större fasthet i förhållandet dem emellan och med hänsyn härtill sjelfve bestämma vilkoren vid arbetsaftalet.

Af dessa skäl anser sig utskottet böra hemställa,

- 1) att herr Johanssons motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

För att skydda arbetare mot förluster vid arbetsgifvares obestånd, föreslås af herr Nilsson i hans ofvan omförmälda motion, att åt arbetare måtte beredas förmånsrätt för deras lönefordran i arbetsgifvares konkurs. Motionären anknyter sitt förslag i ämnet till stadgandet i

17 kap. 4 § handelsbalken om förmånsrätt för betjenters och tjenstehjons lön för sista året. Detta stadgande har, som bekant, af högsta domstolen ansetts tillämpligt jemväl i fråga om arbetare, hvilka icke kunnat hänföras till betjenter eller tjenstehjon, men hvilka dock haft mera stadig anställning. Hvad sålunda i detta hänseende blifvit praxis anser motionären böra göras till uttrycklig lag, hvarvid jemväl borde under lagen innefattas alla slag af arbetare, således icke blott sådana, som hafva fast och stadigvarande anställning. Vidare borde, yttrar motionären, i de fall, då formligt arbetsaftal varit med arbetsgifvaren upprättadt, samma förmånsrätt komma dem till godo jemväl för hela den tid, aftalet fortföre att ännu efter arbetets afbrytande vara lagligt gällande. Genom sistuämnda förmån vore arbetaren skyddad för nöd under den närmaste tiden, till dess han hunnit skaffa sig annat arbete. En dylik lagbestämmelse skulle dessutom sannolikt medföra den hellosamma verkan, att formliga arbetsaftal allt mera komme i bruk, till ömsesidig båtnad och trygghet för båda parterna.

På grund af hvad han sålunda anfört föreslår motionären:

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag till förändrad lydelse af 17 kap. 4 § handelsbalken, i syfte, att den betjenter och tjenstehjon tillagda förmånsrätten till utbekommande ur gäldbundet bo af sista årets lön måtte, med lämplig tidsbegränsning, tillerkännas äfven andra arbetare, som i sådant bo hafva innestående fordran för af dem såsom anstälde daglönare utfördt arbete; samt

att, derest arbetsaftal är mellan arbetsgifvaren och arbetstagaren i behörig ordning upprättadt, dylik förmånsrätt måtte tillkomma den senare jemväl för hela den tid sådant aftal fortfar att vara lagligt gällande.

Hvad herr Nilsson sålunda föreslagit synes vara värdt att af lagstiftaren beaktas. Obestriddigt torde det vara, att en person, hvilken är för sitt uppehälle uteslutande hänvisad till den inkomst han dag efter annan kan med sitt arbete förvärfva, vida hårdare än andra borgenärer drabbas af den förlust, som kan förorsakas derigenom att den, för hvilken han utfört arbete, kommit på obestånd. Arbetaren torde ock hafva svårare än andra att genom egen omtanke skydda sig mot dylik förlust. Han saknar vanligen både tillfälle att förskaffa sig

känedom om arbetsgifvarens affärsställning och förmåga att bedöma densamma. Äfven om han befarar att arbetsgifvaren kommit på obestånd, är arbetarens ställning dock ofta sådan, att han hvarken kan lemna sin plats eller med erforderligt eftertryck fordra utbekommande af till äfventyrs innestående aflöning. Goda skäl synas därför utskottet tala för att tillerkänna arbetare i allmänhet förmånsrätt för ogulden arbetsförtjenst.

Utskottet har äfven rigtat sin uppmärksamhet på de åtgärder, som i en del andra länder vidtagits för att vinna det ändamål, som sålunda ansetts eftersträfvansvärdt. Dessa åtgärder hafva dock syntts vara allt för afvikande från hos oss gällande rättsordning för att kunna tagas till efterföljd och torde öfver hufvud taget svårligen kunna inpassas i vår lagstiftning. Den af herr Nilsson föreslagna utväg för ändamålet synes därför utskottet ega företräde, såsom på en gång den enklaste och för våra förhållanden mest lämpade.

Den betänklighet mot införande af en ny förmånsrätt, som med hänsyn till den allmänna krediten kan förefinnas, torde förlora en väsentlig del af sin betydelse, om i lagen bestämmes såsom vilkor för förmånsrätten, att arbetslönen skall vara intjenad och icke för längre tid innestående, samt till följd deraf de fordringar, hvilka skola komma i åtnjutande af den nya förmånsrätten, i regeln blifva föga betydande. Huruvida en tid af en eller två månader kan anses lämplig, eller denna tid till äfventyrs bör utsträckas något derutöfver, anser utskottet böra öfverlemnas åt Kongl. Maj:t att efter skedd utredning pröfva.

Mera tvifvelaktigt vill det synas, om ifrågavarande förmånsrätt bör, såsom motionären föreslagit, gälla jemväl för arbetslön, som ännu icke blifvit intjenad. På sådant sätt skulle nemligen en ganska betydande del af gäldenärens egendom kunna tagas i anspråk för arbetarnes fordringar till förfång för andra fordringsegare.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får Utskottet hemställa,

2) att Riksdagen ville, med anledning af herr A. W. Nilssons förevarande motion, i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, hvarigenom förmånsrätt i gäldbunden arbetsgifvares egendom beredes icke allenast åt fordran å ogulden arbetslön, som tillkommer fast anstälde arbetare, utan äfven åt dylik fordran, som arbetare utan fast anställning

för viss kortare tid har hos arbetsgifvaren inne-
stående.

Stockholm den 6 maj 1890.

På lagutskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Herr *Hasselrot* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit
i detta ärendes behandling inom utskottet.
